

V. XIZMATLAR

Xizmatlar sohasini rivojlantirish ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotini shakllantirishning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda mamlakatda olib borilayotgan bozor islohotlari jamiyatni rivojlantirishning eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarini hal qilishda xizmat ko'rsatish sohasining rolini oshirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Xizmatlarning xilma-xilligi aholining katta qismini hayot sifatini va farovonligini yaxshilash imkonini beradi.

Zamonaviy jamiyat hayotida xizmatlar sohasi juda keng tarqalgan hodisa hisoblanadi. Bugungi kunda u yoki bu turdagi xizmatlar ko'rsatmaydigan yoki hech bo'lmaganda unga duch kelmagan korxonalar deyarli yo'q.

2023 yil 1 oktabr holatiga viloyatda 31 067 ta faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlar qayd etildi. Shundan, xizmatlar sohasida 21 119 ta korxona va tashkilotlar faoliyat ko'rsatmoqda. Ushbu ko'rsatkich o'tgan yilning mos davriga nisbatan 2,0 foizga kamaydi.

Innovatsion xizmatlarni joriy etish va an'anaviy xizmatlarni rivojlantirish bo'yicha aniq maqsadli kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirilishi ishlab chiqarilgan bozor xizmatlar hajmini oshishiga olib keldi. Natijada, 2023 yil yanvar-sentabr oylarida xizmatlar ishlab chiqarish hajmi 13 726,3 mlrd.so'mni tashkil etdib,o'tgan yilning mos davriga nisbatan 109,3 foizga o'sdi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida ko'rsatilgan xizmat turlari bo'yicha (amaldagi baholarda) quyidagicha ifodalanadi:

	<i>mlrd. so'm</i>	<i>2022 yil yanvar-sentabrga nisbatan, foizda</i>	<i>yakunga nisbatan, foizda</i>
Jami xizmatlar	13 726,3	109,3	100,0

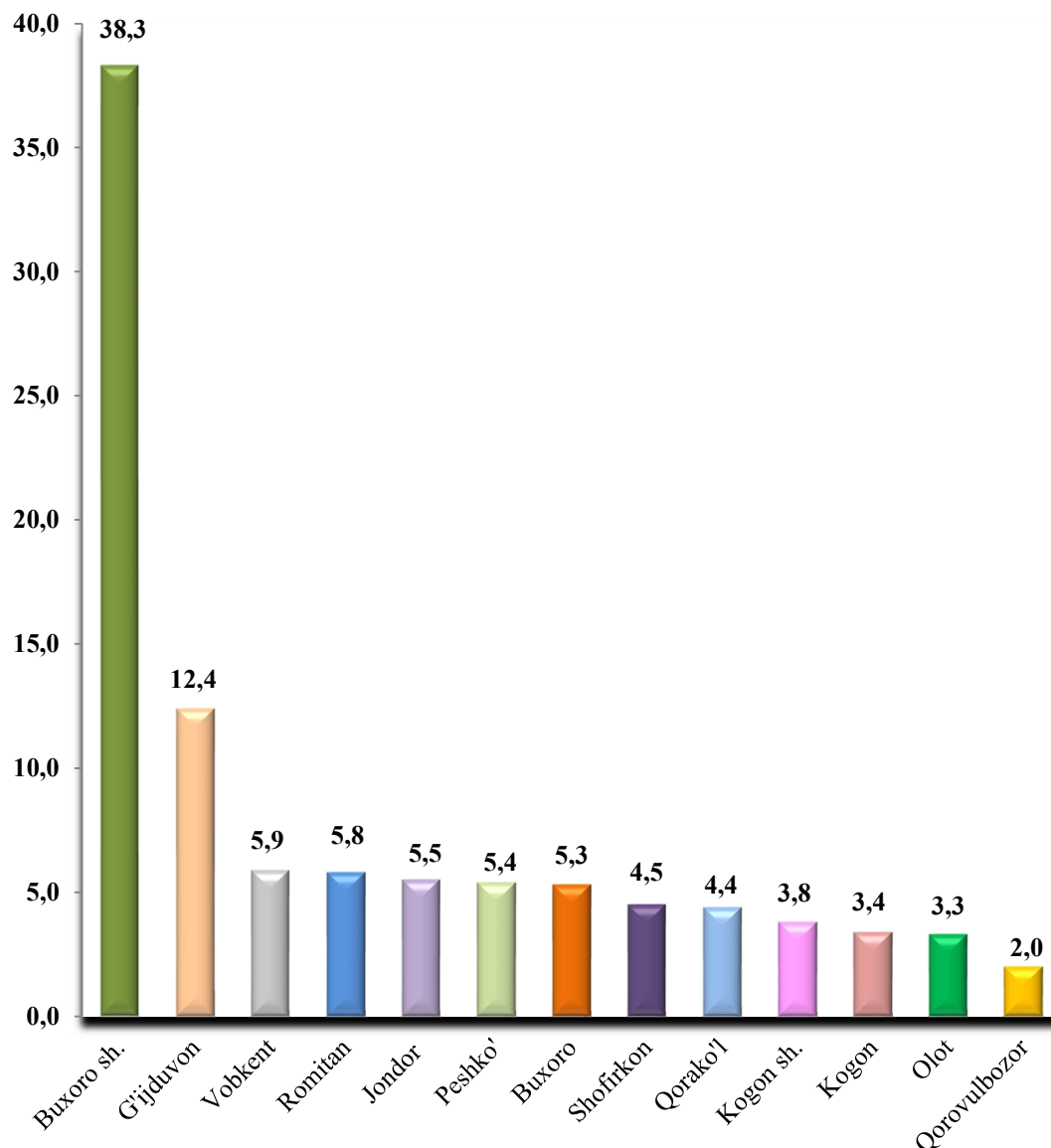
shu jumladan:

Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	546,7	120,3	4,0
Moliyaviy xizmatlar	2 899,6	119,4	21,1

	<i>mlrd. so'm</i>	<i>2022 yil yanvar- sentabrga nisbatan, foizda</i>	<i>yakunga nisbatan, foizda</i>
Transport xizmatlari	2 856,9	107,1	20,8
shu jumladan: avtotransport xizmati	2 574,7	108,0	18,8
Yashash va ovqatlanish xizmatlari	537,3	105,3	3,9
Savdo xizmatlari	4 167,6	100,1	30,4
Ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar	262,8	102,9	1,9
Ta'lim sohasidagi xizmatlar	756,4	160,9	5,5
Sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar	266,5	101,4	2,0
Ijara xizmatlari	286,8	99,2	2,1
Kompyuterlar va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar	284,6	100,3	2,1
Shaxsiy xizmatlar	318,6	105,1	2,3
Me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar	124,7	102,9	0,9
Boshqa xizmatlar	417,8	105,1	3,0

Xizmat ko'rsatishda eng katta ulush savdo (30,4 foizi), moliyaviy (21,1 foizi), transport (logistik xizmatlar bilan birga) (20,8 foizi), ta'lim (5,5 foizi) va aloqa va axborotlashtirish xizmatlari (4,0 foizi) xizmatlarga to'g'ri keldi. Ta'lim sohasidagi xizmatlar (o'tgan yilga nisbatan 60,9 foizga ko'p), aloqa va axborotlashtirish xizmatlari (19,4 foizga ko'p) o'sish yuqori bo'ldi.

**2023 yil yanvar-sentabr oylarida ko'rsatilgan bozor xizmatlari umumiy hajmida
shahar va tumanlar kesimida ulushi, foizda**

Ko'rsatilgan xizmatlar umumiy hajmida katta ulushga ega bo'lgan Buxoro shahri (38,3 foizni), G'ijduvon tumani (12,4 foizni), Vobkent tumani (5,9 foizni), Romitan tumani (5,8 foizni) tashkil etgan bo'lsa, Kogon (3,3 foizni) va Qorovulbozor tumanlari (2,0 foizni) bilan eng past ulush ko'rsatkichni qayd etdi.

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar
(tuman va shaharlar kesimida)

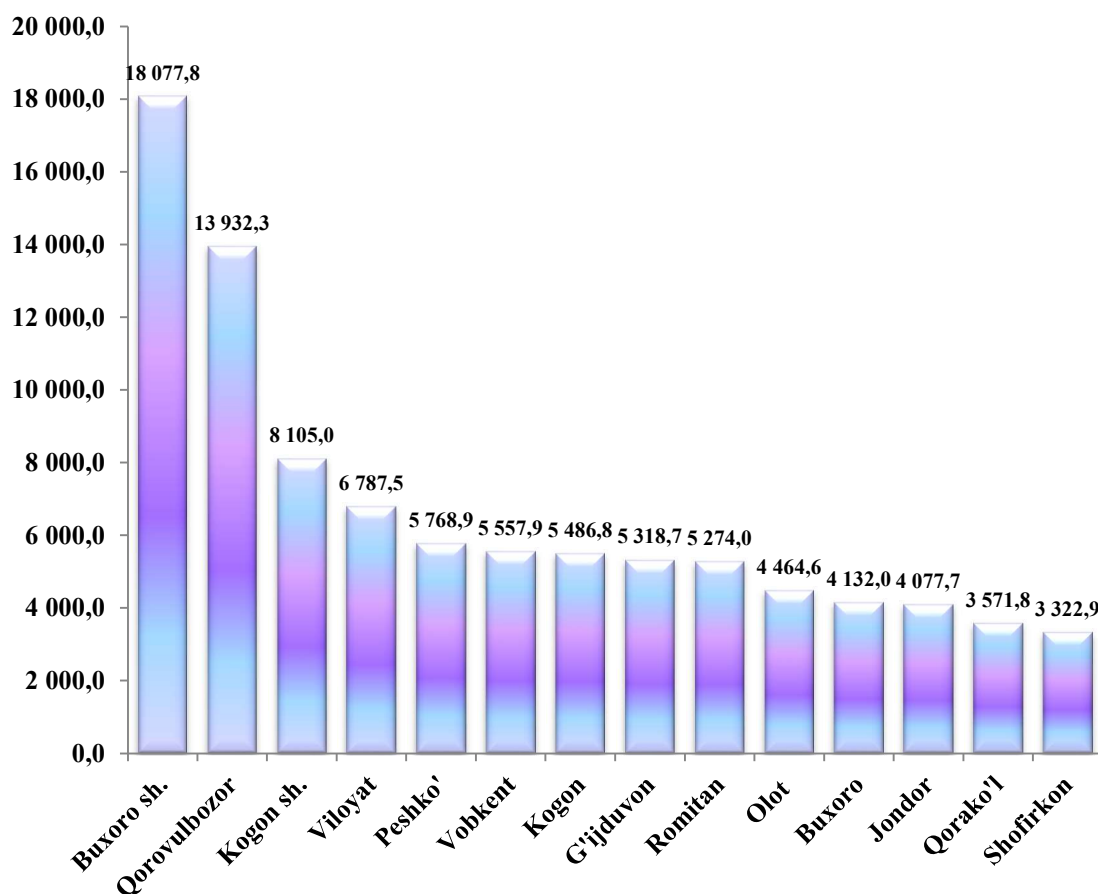
	<i>Jami</i>			<i>Aholi jon boshiga</i>	
	<i>mlrd. so'm</i>	<i>2022 yil yanvar- sentabrga nisbatan, foizda</i>	<i>jami xizmatlar hajmiga nisbatan, foizda</i>	<i>ming so'm</i>	<i>2022 yil yanvar- sentabrga nisbatan, foizda</i>
Viloyat bo'yicha	13 726,3	109,3	100,0	6 787,5	107,5
Buxoro sh.	5 262,5	115,0	38,3	18 077,8	112,9
Kogon sh.	519,5	112,2	3,8	8 105,0	110,1
tumanlar					
Olot	461,6	108,9	3,4	4 464,6	107,3
Buxoro	727,6	108,5	5,3	4 132,0	106,7
Vobkent	816,4	88,1	5,9	5 557,9	86,6
G'ijduvon	1 697,7	108,2	12,4	5 318,7	106,3
Kogon	457,1	108,7	3,3	5 486,8	106,5
Qorako'l	609,0	107,2	4,4	3 571,8	105,8
Qorovulbozor	273,1	113,0	2,0	13 932,3	110,7
Peshko'	748,2	106,1	5,5	5 768,9	104,3
Romitan	790,6	109,8	5,8	5 274,0	107,8
Jondor	747,9	107,9	5,4	4 077,7	106,1
Shofirkon	615,1	106,0	4,5	3 322,9	104,6

Hududlar orasida yuqori o'sish sur'atlari Buxoro shaharda (115,0 foiz) hamda Kogon (112,2 foiz), Qorovulbozor (113,0 foiz) tumanlarda va Romitan (109,8 foiz) shaharlarida kuzatildi.

Aholi jon boshiga ko'rsatilgan xizmatlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Buxoro shahrida 18 077,8 ming so'mga teng bo'lib, o'sish sur'ati o'tgan yilning shu davriga nisbatan 112,9 foizni tashkil etdi.

Aholi jon boshiga ko'rsatilgan xizmatlarning eng past ko'rsatkichi Shofirkon (3 322,9 ming so'm), Qorako'l (3 571,8 ming so'm) va Jondor (4 077,7 ming so'm) tumanlarida kuzatildi.

**2023 yil yanvar-sentabr oylarida shahar va tumanlar kesimida
bo'yicha aholi jon boshiga hajmlar, ming so'm**

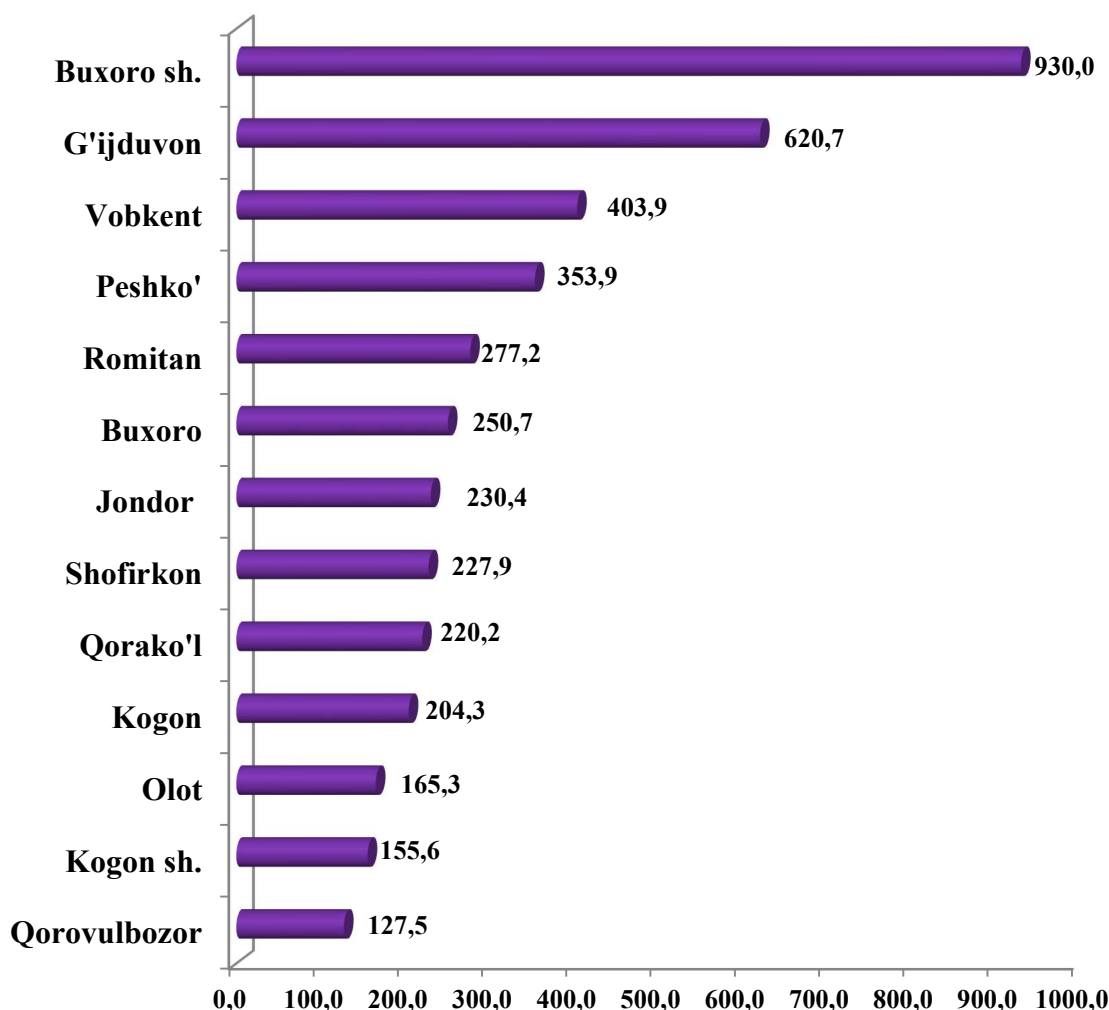
Hozirgi kunda respublikada ulgurji va birja savdo korxonalarining faoliyati uchun zarur huquqiy asoslar yaratilgan bo'lib, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda chakana savdo tarmog'i faol rivojlanmoqda. Savdo xizmatlari iqtisodiyotda ko'rsatilgan xizmatlar umumiy hajmining sezilarli qismini tashkil qiladi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida savdo xizmatlari hajmi 4 167,6 mlrd.so'mga teng bo'ldi. Ko'rsatilgan bozor xizmatlarining umumiy hajmida ulushi 30,4 foizni tashkil etdi.

O'tgan yilning mos davriga nisbatan savdo xizmatlarining o'sish sur'ati 100,1 foizni tashkil etdi.

Savdo xizmatlarining eng katta hajmi Buxoro shahri (930,0 mlrd. so'm), G'ijduvon (620,7 mlrd. so'm), Vobkent (403,9 mlrd. so'm) tumanlarida qayd etildi.

Shahar va tumanlar kesimida savdo xizmatlarining hajmi, mlrd.so'm
(2023 yil yanvar-sentabr)

Savdo xizmatlari bo'yicha eng past ko'rsatkich Qorovulbozor tumanida kuzatildi. Ushbu hududda savdo xizmatlari hajmi 127,5 mlrd. so'mga teng bo'ldi.

Aholi daromadlari darajasining oshishi bilan iste'mol talabi va savdo aylanmasi ko'lamini o'smoqda. Savdo xizmatlari tarkibida avtomobillar va mototsikllar savdosidan tashqari chakana savdo bo'yicha xizmatlar katta salmoqqa ega. 2023 yil yanvar-sentabr oylarida uning ulushi 68,8 foizni tashkil etdi.

Ulgurji savdo xizmatlarining (avtomobillar va mototsikllar savdosidan tashqari) ulushi 24,4 foizni tashkil etdi.

Avtomobil va mototsikllar ulgurji va chakana savdosi, avtomobil va mototsikllarni ta'mirlash xizmatlarni qo'shgan holda umumiy savdo xizmatlarining 6,8 foizni tashkil qiladi.

Savdo xizmatlari tarkibi, foiz
(2023 yil yanvar-sentabr)

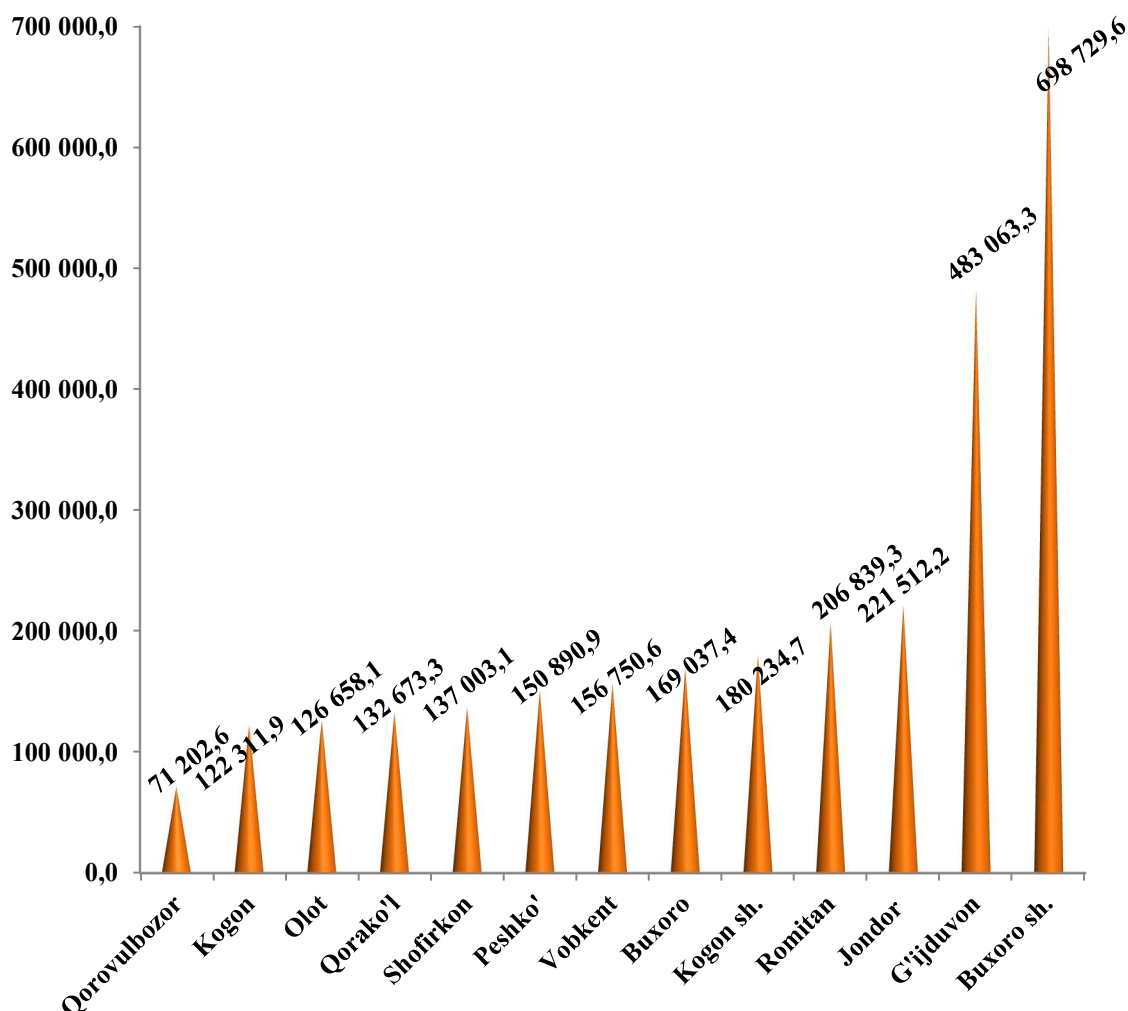

Transport xizmatlarining eng katta qismi avtomobil transportida yuk va yo‘lovchi tashish xizmatlari hisobiga to‘g‘ri keladi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida transport xizmatlarining hajmi 2 856,9 mlrd. so‘mga teng bo‘ldi. Ularning o‘sishi 107,1 foizni tashkil etdi.

Yuqori o‘shish sur‘atlari Buxoro (107,3 foiz), Kogon (118,4 foiz) shaharlarida, hamda Qorovulbozor (111,3 foiz), Peshko‘ (107,4 foiz) tumanlarida qayd etildi.

Shahar va tumanlar kesimida transport xizmatlarining hajmi, mln. so‘m
(2023 yil yanvar-sentabr)

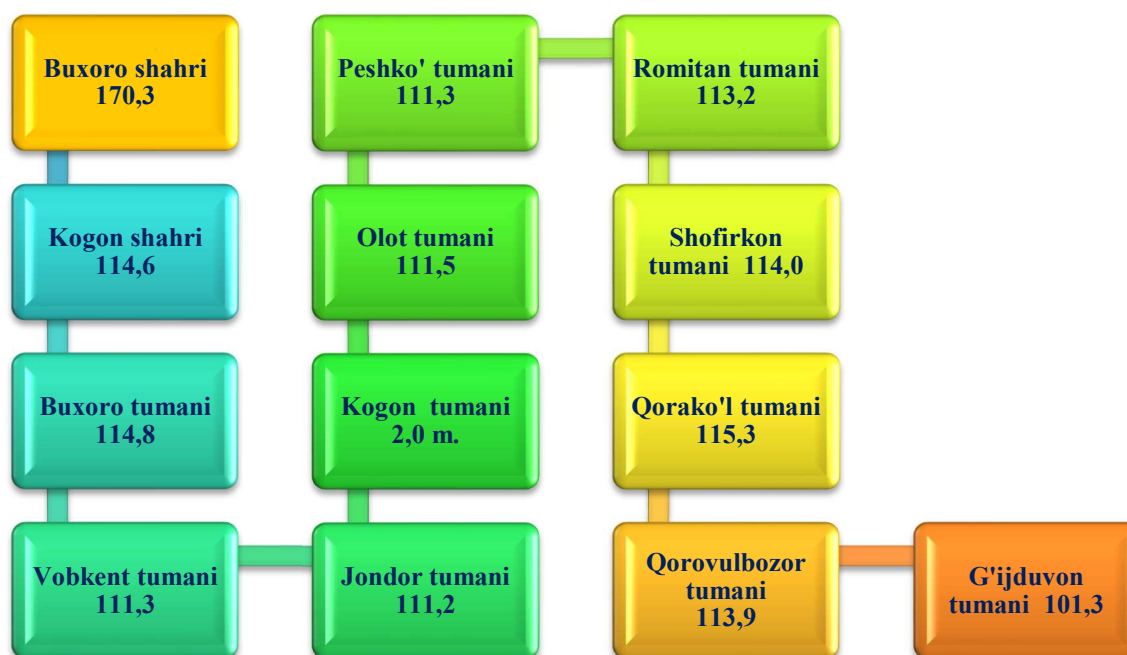
O'tgan yilning mos davriga nisbatan transport xizmatlarining o'sish sur'ati, Kogon (104,2 foiz) tumanida pasayganligi qayd etildi.

Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan tub islohotlar birinchi navbatda ong va fikrlashdagi ijobiy o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlab, ma'naviyatni yuksaltirishga hissa qo'shadi.

Bugungi kunda o'quv jarayonining sifati va samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida maktablarni zamonaviy laboratoriya uskunalari, kompyuter texnikasi, darsliklar va yangi avlod metodik materiallari bilan ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

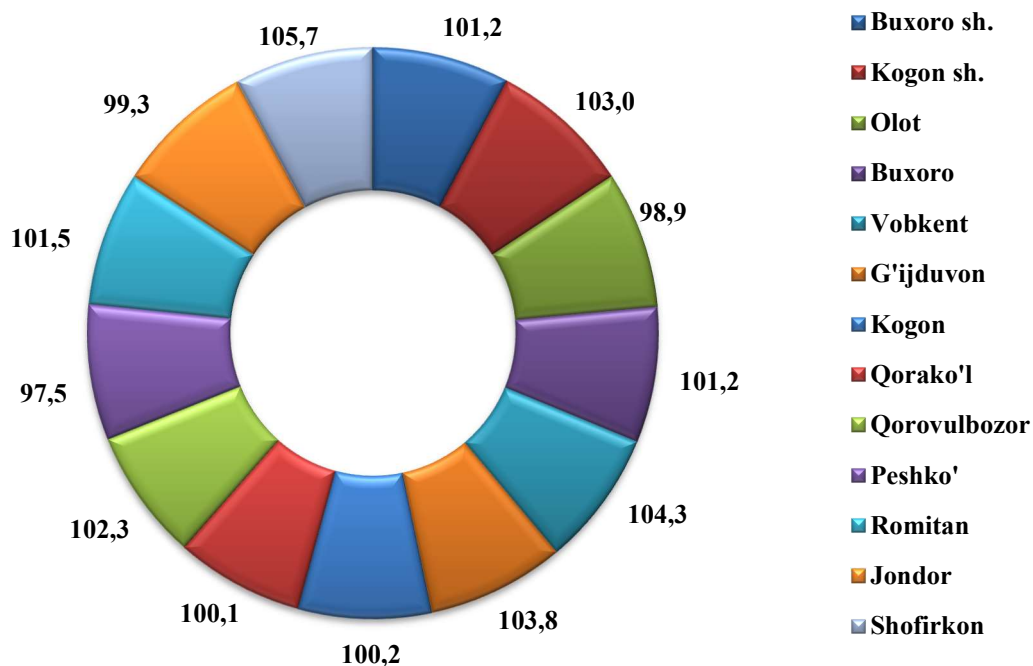
2023 yil yanvar-sentabr oylarida ta'lim sohasidagi xizmatlar hajmi 756,4 mlrd. so'mga teng bo'ldi. O'tgan yilga nisbatan o'sish 160,9 foizni tashkil etdi.

Shahar va tumanlar kesimida ta'lim xizmatlarining o'sish sur'ati, foiz
(2023 yil yanvar-sentabr)

2023 yil yanvar-sentabr oylarida sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar hajmi 266,5 mlrd. so'mga teng bo'ldi. O'tgan yilga nisbatan o'sish 101,4 foizni tashkil etdi.

**Shahar va tumanlar kesimida sogʻliqni saqlash xizmatlarining oʻsish surʼati, foiz
(2023 yil yanvar-sentabr)**

Sogʻliqni saqlash sohasidagi xizmatlar boʻyicha yuqori oʻsish surʼatlari Shofirkon (105,7 foiz) shahrida kuzatildi.

Oʻtgan yilga nisbatan bu xizmatlarning eng past koʻrsatkichi Olot (98,9 foiz) shahrida qayd etildi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida aholi jon boshiga koʻrsatilgan bozor xizmatlari hajmi 6 787,5 ming soʻmni tashkil qildi va oʻsish surʼati oʻtgan yilga nisbatan 107,5 foizni tashkil etdi.

Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish, uning tarkibini etarlicha rivojlangan jamiyat va rivojlangan ehtiyojlar bilan takomillashtirish mumkin va bu umuman hayot sifati kabi hodisa bilan bogʻliq, chunki turli ehtiyojlarni qondirish jarayoni hayot sifatining muayyan standartini yaratadi.

Statistik ko'rsatkichlarga izohlar

Xizmatlar iste'molchilar (yuridik va jismoniy shaxslar) holatini o'zgartiruvchi yoki tovarlar, xizmatlar yoki moliyaviy aktivlar bilan ayirboshlashiga ko'maklashadigan ishlab chiqarish faoliyatining natijasi hisoblanadi.

Xizmatning o'ziga xos xususiyati, xizmatni bajarish va uni iste'mol qilish davrining bir xil vaqtga to'g'ri kelishi hisoblanadi.

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar hajmida ko'rsatilgan xizmatlar uchun amaldagi bozor narxlari bo'yicha qo'shilgan qiymat solig'i va aksizsiz hisoblangan to'lovlar hisobga olinadi.

Xizmatlar oldi-sotdi obyekti sifatida chiqqanda va iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lgan (xizmatlarni ishlab chiqaruvchining sarf-xarajatlarini to'lagigicha yoki sezilarli darajada qoplaydigan) narxlarda sotilganda, xizmatlar bozor uchun mo'ljallanib ishlab chiqarilgan hisoblanadi.

"Ishlab chiqarilgan (ko'rsatilgan) xizmatlar hajmi" statistik ko'rsatkichi - ma'lum bir vaqt davomida ko'rsatilgan xizmatlar qiymatini o'lchovchi, iste'molchilarga (yuridik va jismoniy shaxslar, norezidentlarni qo'shgan holda) ko'rsatilgan xizmatlar qiymatini aks ettiradi.

Ishlab chiqarilgan (ko'rsatilgan) xizmatlar hajmi, bu xizmatlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan va xizmat ko'rsatish asosiy faoliyat turi hisoblanmaydigan barcha xizmatlar ishlab chiqaruvchilari (yuridik va jismoniy shaxslar) tomonidan ko'rsatilgan bozor xizmatlari qiymatidir.

Iste'molchilar tomonidan xizmatlar uchun to'lovlar naqd pul, shu jumladan plastik kartochkalar va pul o'tkazish, elektron to'lovlar va elektron pullar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Norezidentlarga ko'rsatilgan xizmatlar (agar to'lov so'mda amalga oshirilmagan bo'lsa), xizmatlarga to'lovlarni amalga oshirish sanasida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan so'mning belgilangan kursi bo'yicha qayta hisoblangan, shartnoma narxlari bo'yicha aniqlanadi.

Elektron to'lovlar – texnik vositalar, axborot texnologiyalari va axborot tizimlari xizmatlaridan foydalangan holda elektron to'lov hujjatlari orqali naqd pulsiz to'lovlarni amalga oshirish.

Elektron pullar – O‘zbekiston Respublikasi hududida elektron pullar emitentlari tomonidan chiqariladigan pullar bo‘lib, faqat O‘zbekiston Respublikasi milliy valyutasida nomlanishi lozim.

Faoliyat turlari bo‘yicha xizmatlarni tasniflash, O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy faoliyat turlari bo‘yicha mahsulotlarning (tovarlar, ishlar, xizmatlarning) statistik tasniflagichiga (keyingi o‘rinlarda MST debataladi) muvofiq amalga oshiriladi.

Bozor xizmatlari hajmi MST bo‘yicha tasniflangan barcha iqtisodiy faoliyat turlarining xizmatlarga tegishli qismi (G-S seksiyalar) bo‘yicha shakllantiriladi.

Amaldagi narxlarda aloqa va axborotlashtirish xizmatlarini ishlab chiqarish, mazkur sohada xizmat ko‘rsatuvchi korxonalarning daromadlari (sotishdan tushgan tushum miqdori) yig‘indisi sifatida aniqlanadi.

Moliyaviy xizmatlar Markaziy bank, tijorat banklari va boshqa moliya-kredit tashkilotlari tomonidan ko‘rsatiladi. Bu guruh xizmatlarga banklarning moliyaviy vositachiligi xizmatlari (moliyaviy lizing, kredit berish), shu jumladan, masofaviy bank xizmatlari (internet-banking, mobil-banking), investitsiya fondlari va boshqa moliyaviy tashkilotlarning moliyaviy vositachiligi, moliya bozorlari (fond va valyuta birjalari) faoliyatining yordamchi moliyaviy vositachilik xizmatlari va boshqa moliyaviy xizmatlar kiradi.

Amaldagi narxlarda moliyaviy xizmatlarning yalpi ishlab chiqarish hajmi moliyaviy vositachilik hisobidan olingan foizli daromadlar hajmi (xizmatlar uchun belgilangan to‘lovlar miqdorida) hisobga olinadi. Chet el valyutasida kelib tushadigan foizli daromadlar hisobot davridagi O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining tegishli kursi bo‘yicha hisob-kitob qilinadi va so‘mda aks ettiriladi.

Transport xizmatlari transportning barcha turlarida yuklarni va yo‘lovchilarni tashish faoliyati, shuningdek, transportirovka qilishda yordamchi xizmat turlari, jumladan logistik xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

Amaldagi narxlarda transport xizmatlarining yalpi ishlab chiqarish hajmi transport turlari bo‘yicha transport jarayoniga (yuklarni tushirish va yuklash ishlari, transport-ekspeditorlik xizmatlari, transport xizmati va boshqalar) bevosita bog‘liq bo‘lgan tashish va boshqa faoliyatdan olingan daromad summasi sifatida aniqlanadi. Transport xizmatlari umumiy hajmida pochta va kuryerlik faoliyatining ishlab chiqarilgan yalpi hajmi hisobga olinadi.

Yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar mehmonxonalar, otellar, motellar va boshqa yashash uchun joylar kabi qisqa muddatli turar joy bilan ta'minlash va oziq-ovqat mahsulotlari va ichimliklar yetkazib berish bo'yicha ko'rsatilgan xizmatlarni o'z ichiga oladi.

Savdo xizmatlari ulgurji va chakana xizmatlarni birlashtirib, shuningdek, boshqa shaxs manfaatlari uchun tovarlarni oldi-sotdi shartnomalari, komissiyalari yoki agentlik shartnomalari asosida sotilgan vositachilik xizmatlari hamda avtomobil va mototsikllarni ta'mirlash xizmatlarini o'z ichiga oladi.

Ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatishda ko'chmas mulk bilan bog'liq operatsiyalar bo'yicha xizmatlar qiymati, korxonaning shaxsiy, xo'jalik yuritish yoki tezkor boshqaruvidagi, shuningdek, ijaraga olingan ko'chmas mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlari, ushbu faoliyat tashkilotning asosiy faoliyati yoki yo'qligidan qat'iy nazar aks ettiriladi.

Ta'lim sohasidagi xizmatlar oliy, o'rta maxsus, kasb-hunar, umumta'lim, maktabgacha ta'lim davlat muassasalarida tijorat asosida ta'lim olishni, shuningdek, radio va televideniye, Internet-kanallar va pochta aloqalarini qo'shgan holda har qanday darajadagi xususiy ta'lim olish va xohlagan kasbga o'qishni qamrab oladi. **Sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar** statsionar shifoxona muassasalari, poliklinikalar, stomatologiya muassasalari va tibbiy laboratoriyalar tomonidan pul asosida ko'rsatilgan kompleks xizmatlarni qamrab oladi.

Ijara xizmatlari bo'yicha ishlab chiqarish hajmi mashinalar va asbob-uskunalarini operatorlarsiz ijaraga berish, maishiy jihozlar va shaxsiy ehtiyoj buyumlarini ijaraga berishdan olingan daromad miqdori sifatida aniqlanadi.

Me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar hajmi shartnomada nazarda tutilgan talablarga muvofiq loyihalar, izlanishlar, konstruktorlik va texnologik ishlar hamda ko'rsatilgan xizmatlar, shuningdek, qurilish ishlari ustidan nazorat va boshqa injenerlik xizmatlarining qiymatini o'z ichiga oladi.